

δὲν ἐδίδασκε μόνον διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν συγγραφῶν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ὑπερόχου ἥθους του. Ἡ μνήμη του ὡς ἐπιστήμονος καὶ ἀνθρώπου θὰ παραμένῃ ἐξ ἀεὶ ἐν τιμῇ καὶ ἡ δρᾶσίς του θὰ εἶναι φωτεινὸν ὑπόδειγμα διὰ τὰς μελλούσας θεολογικὰς γενεάς.

Τοῦ Γεργορίου Παπαμιχαὴλ αἰωνίᾳ ἡ μνήμη.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ο κ. Σπ. Δοντᾶς παρουσίασε τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κωνστ. Μουτζιθροπούλου, «Καρδιολογία», τόμ. Α΄, καὶ εἶπε περὶ τοῦ ἔργου τὰ ἔξῆς:

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὸν Α΄ τόμον τῆς Καρδιολογίας τοῦ εἰδικοῦ ἱατροῦ κ. Κωνστ. Χ. Μουτζιθροπούλου, ὃστις εἶναι μέλος πολλῶν ἐπισήμων Καρδιολογικῶν Ἐταιρειῶν, ὡς τῆς Ἀμερικανικῆς, τῆς Γαλλικῆς Καρδιολογικῆς τῶν Παρισίων καὶ τῆς Φλεβολογίας, ἔτι δὲ τοῦ Βρεταννικοῦ Ἰνστιτούτου Ὅγειας.

Ο ἐκδοθεὶς τόμος περιλαμβάνει ἐκ τῆς ὅλης Καρδιολογίας δύο μόνον κύρια καὶ σπουδαιότατα μέρη, ἥτοι τὸ περὶ ἐμφράγματος τοῦ μυοκαρδίου καὶ τὸ περὶ στηθάγχης.

Αἱ δύο αὐταὶ παθήσεις τῆς καρδίας εἶναι ἐκ τῶν σοβαρωτέρων καὶ συχνοτέρων νόσων, ἔξ ὧν ἀποθνήσκουν πλεῖστοι ἀνθρώποι ἀνὰ τὸν κόσμον.

Ο παρουσιαζόμενος τόμος ἀποτελεῖται ἔξ 861 σελίδων μεγάλου σχήματος, ἐκ χάρτου στιλπνοῦ καὶ παχέος, καθιστῶντος ἐκ τούτου πολὺ διγκῶδες τὸ βιβλίον. Αἱ τοιαῦται ἰδιότητες τοῦ χάρτου ἥσαν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν καλὴν ἐκτύπωσιν καὶ τὴν σαφεστέραν ἐμφάνισιν τῶν 360 περίπου εἰκόνων, ἔξ ὧν οὐχὶ ὀλίγαι εἶναι ἔγχρωμοι.

Ἡ ἐπιτυχὴς ἐκλογὴ καὶ ἡ καλὴ ἐμφάνισις τῶν εἰκόνων συντελοῦν εἰς τὸ νὰ εἶναι τὸ βιβλίον τοῦτο πολὺ διδακτικόν.

Εἰς τὰ πλεῖστα κεφάλαια ὁ συγγραφεὺς προτάσσει τὰς ἀπαραιτήτους ἀνατομικάς, ἴστολογικάς, ἐμβρυολογικάς καὶ φυσιολογικάς γνώσεις περὶ τῆς ἀγγειώσεως τῶν κοιλοτήτων τῆς καρδίας καὶ περὶ τῆς νευρώσεως αὗτῆς ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ.

Εἰδικῶτερον δὲ διαλαμβάνει περὶ τῆς κανονικῆς αἰμοδυναμικῆς τῆς κυκλοφορίας τῶν στεφανιάτων ἀγγείων, ἄτινα ἀποτελοῦν ἰδιάζον καὶ ἐπίπλοκον σύστημα, τὸ δποῖον ὁ συγγραφεὺς περιγράφει, παρὰ τὰς ὑπαρχούσας μεγάλας δυσχερείας, μετὰ πολλῆς σαφηνείας, προσθέτων καὶ πολλὰς σημαντικὰς καὶ πρωτοτύπους ἰδίας γνώμας.

Κατ' ἀρχὰς δὲ ο. Μουτζιθροπούλος περιγράφει λεπτομερῶς καὶ σαφῶς τὴν ἀνατομικὴν τοῦ ἀγγειακοῦ συστήματος τῆς καρδίας, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν στεφανιάτων ἀγγείων, ὡς καὶ τὴν φυσιολογικὴν καὶ αἰμοδυναμικὴν λειτουργίαν τῆς στεφανιάτας κυκλοφορίας ἐν γένει.

Κατόπιν ἔξετάζει τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τῶν ἀναστομώσεων τῶν στεφανιαίων ἀγγείων, ἀναφέρων τὰς νεωτάτας ἐρεύνας καὶ γνώμας πολλῶν ξένων συγγραφέων ἐπὶ τοῦ ἐπιπλόκου καὶ μεγάλης σημασίας ζητήματος τούτου. Σχετικῶς ἀναφέρει καὶ τὰς νεωτάτας μεθόδους τῶν φαδιοϊστόπων (P32) καὶ τὴν μέθοδον τῆς φαδιοϊστογραφίας, στηριζόμενης εἰς τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν. Πρὸς εὐχερεστέραν δὲ κατανόησιν τούτων προσθέτει παραστατικὰ διαγράμματα καὶ ἔγχρωμον ἀπεικόνισιν τῶν ἀναστομώσεων τῶν στεφανιαίων ἀγγείων.

Μετὰ τὰς φυσιολογικὰς αὐτὰς γνώσεις περιγράφονται αἱ διάφοροι παθολογικαὶ καταστάσεις τῆς καρδίας. Καὶ πρότην ἔξετάζεται ἡ αἰτιολογία τῶν παθήσεων τῶν στεφανιαίων ἀρτηριῶν, εἴτα δὲ τὰ ἐμφράγματα τοῦ μυοκαρδίου καὶ ἡ στηθάγχη μετὰ λεπτομεροῦς ἐκθέσεως τῶν συμπτωμάτων καὶ τῶν παραγωγικῶν αἰτίων τῶν παθήσεων τούτων.

Εἰς ταῦτα ἀκολουθεῖ σπουδαιότατον εἰδικὸν κεφάλαιον, περιλαμβάνον τὰς βασικὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις ἐκ τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Ἡλεκτροφυσιολογίας, ἀπαραίτητους διὰ τὴν κατανόησιν τῶν Ἡλεκτροκαρδιογραφημάτων.

Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπιτευχθεῖσα μεγίστη ἀνάπτυξις τῆς Ἡλεκτροκαρδιογραφίας καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐπινόησις καὶ κατασκευὴ εὐαίσθητοτάτων αὐτογραφικῶν δργάνων μεγάλης ἀκριβείας, διὰ τῶν δποίων δυνάμεθα νὰ λαμβάνωμεν αὐτογραφικὰ διαγράμματα, ἀπεικονίζοντα πιστῶς τὴν λειτουργίαν ἐκάστου μέρους τῆς καρδίας καὶ τῶν ἀγγείων, ἐπέφερε μεγίστην πρόοδον τῆς Καρδιολογίας ὡς πρὸς τὴν διάγνωσιν, τὴν ἐντόπισιν καὶ τὴν θεραπείαν τῶν καρδιακῶν παθήσεων γενικῶς, εἰδικῶτερον δὲ τῶν ἐμφραγμάτων καὶ τῆς στηθάγχης.

Δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι αἱ παθήσεις αὕτα εἶναι πολὺ συχνότεραι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Χάρις ὅμως εἰς τὰς ορθείσας μεγάλας προόδους δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ Καρδιολογία ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ἡλεκτροκαρδιογραφίας ἐγένετο εἰς τῶν σπουδαιοτέρων κλάδων τῆς Ιατρικῆς. Τούτου ἔνεκα καὶ πρὸς εὔκολωτέραν κατανόησιν τῶν ἡλεκτροκαρδιογραφημάτων δ. κ. Μουτζιθρόπουλος προτάσσει μέγα κεφάλαιον ἐξ 123 σελίδων μετὰ 77 εἰκόνων, περιέχον τὰς ἀπαραίτητους θεωρητικὰς βασικὰς γνώσεις τῆς Ἡλεκτρολογίας καὶ τῆς Ἡλεκτροκαρδιογραφίας, ἀνευ τῶν δποίων ἡ κατανόησις τῶν ἡλεκτροκαρδιογραφημάτων εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατος.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀκολουθεῖ, τὸ τῆς τοπογραφικῆς διαγνώσεως τοῦ ἐμφράγματος τοῦ μυοκαρδίου, ἀποτελούμενον ἐξ 118 ὅλων σελίδων καὶ 91 εἰκόνων, αἵτινες καθοδηγοῦν τὸν ιατρὸν εἰς τὴν διάγνωσιν.

Κατόπιν εἶναι τὸ ἐπίσης σπουδαιὸν κεφάλαιον περὶ τῆς ἡλεκτροκαρδιογραφικῆς εἰκόνος τῆς στηθάγχης, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ 33 σελίδων καὶ 29 εἰκόνων καὶ πινάκων.

*Ἀκολούθως δ συγγραφεὺς περιγράφει νεώτατον κεφάλαιον τῆς Ιατρικῆς

Διαγνωστικῆς, τὸ πρῶτον δημοσιευόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ τῆς Ἀννουματοκαρδιογραφίας, ἥτοι τῆς τρισδιαστάτου ἡλεκτροκαρδιογραφίας.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος τούτου, καταλαμβάνοντος 36 σελίδας, ὁ συγγραφεὺς ποιεῖται χρῆσιν καὶ ἀνωτέρων μαθηματικῶν, τοῦ καλουμένου ἀνυσματικοῦ λογισμοῦ. Ἀνυσματαὶ δὲ καλεῖται ὠρισμένον τμῆμα εὐθείας γραμμῆς, εἰς τὸ δῆποτον διακρίνομεν ἀρχὴν καὶ πέρας, ἥτοι μῆκος, διεύθυνσιν καὶ ἔννοιαν.

Ἐπὶ παθολογικῆς καταστάσεως τῆς καρδίας παρατηρεῖται μεταβολὴ τοῦ φυσιολογικοῦ ἀνύσματος αὐτῆς.

Ἄλλο ἐκτενὲς κεφάλαιον, ἔξ 64 σελίδων, περιλαμβάνει τὴν Παθολογικὴν Ἀνατομίαν μετὰ τῆς Πειραματικῆς καὶ Παθολογικῆς Φυσιολογίας τῶν στεφανιαίων ἀγγείων. Ἐπίσης δὲ περὶ τῆς θρομβώσεως τῶν στεφανιαίων ἀρτηρῶν καὶ τῆς προγνώσεως τοῦ ἐμφράγματος τοῦ μυοκαρδίου.

Μετὰ ταῦτα παρέχονται λεπτομερεῖς ὅδηγίαι περὶ τῆς θεραπείας τῶν παθήσεων τῶν στεφανιαίων ἀγγείων, καταλαμβάνουσαι ὑπὲρ τὰς 90 σελίδας.

Ἐνδιαφέρον κεφάλαιον ἐπὶ θέματος διὰ πρώτην φοράν, νομίζω, δημοσιευόμενον ἐν Ἑλλάδι εἶναι καὶ ἡ Βαλλιστοκαρδιογραφική. Οὗτο καλεῖται ἡ καταγραφὴ καὶ μελέτη τῶν ουρανικῶν κινήσεων καὶ ταλαντώσεων τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, αἵτινες προκαλοῦνται ἀπὸ τοὺς παλμοὺς καὶ τὰς κινήσεις ἐν γένει τῆς καρδίας καὶ τῶν μεγάλων ἀγγείων τῆς.

Ο ὅρος οὗτος ἔδόθη ἐκ τῆς λέξεως βαλλίστρα ἢ βαλλιστρίς, ὃς ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων μηχάνημα πολιορκητικόν, δι' οὗ ἐργάζετο βλήματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα πρὸς ἐκπόρθησιν φρουρίων.

Αἱ εἰδημέναι κινήσεις τῆς καρδίας καὶ τῶν μεγάλων ἀγγείων μεταδίδονται διὰ τῶν ἐλαστικῶν συνδετικῶν ἴστῶν τοῦ περιβάλλοντος τὰ ὄργανα ταῦτα θώρακος καὶ τοῦ δέρματος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς κλίνης ἢ τῆς τραπέζης, ἐφ᾽ ἣς κεῖται ὁ ἐξεταζόμενος ἀνθρωπός. Τοιαύτας κινήσεις δύναται τις νὰ αἰσθανθῇ, ὃς ουρανικὰ τινάγματα τοῦ σώματός του, δσάκις κεῖται ἐπὶ τῆς κλίνης εἰς θέσιν ὑπτίαν καὶ ὁ θρόατος στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ώμοπλάτης. Αἱ κινήσεις αὗται εἶναι μᾶλλον αἰσθηταὶ ὅταν οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας εἶναι ισχυρότεροι τῶν κανονικῶν.

Αἱ τοιαῦται παλμικαὶ κινήσεις καταγράφονται διὰ διαφόρων αὐτογραφικῶν μηχανημάτων. Τὰ οὕτω δὲ λαμβανόμενα διαγράμματα δονομάζονται βαλλιστοκαρδιογραφήματα ἢ βληματοκαρδιογραφήματα κατὰ τὸν κ. Μουτζιθρόπουλον.

Τὰ τελευταῖα κεφάλαια τοῦ βιβλίου περιλαμβάνουν τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς θεραπείας τῶν παθήσεων τῶν στεφανιαίων ἀγγείων, τοῦ ἐμφράγματος τοῦ μυοκαρδίου καὶ τῆς στηθάγχης, ἀφ' ἐνὸς μὲν δι' ὑγιεινῆς ἀγωγῆς καὶ φυσικῶν μέσων, ἀφ' ἐτέρου δὲ διὰ φαρμάκων ἢ καὶ διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως.

Μέγα βοήθημα τῶν Ἰατρῶν καὶ τῶν πασχόντων θὰ εἶναι τὸ τελικὸν κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τούτου περὶ τῆς διαιτητικῆς ἀγωγῆς ἐπὶ τοῦ ἐμφράγματος τοῦ μυοκαρδίου, διότι εἰς τοῦτο ἔκτιθενται λεπτομερεῖς ὅδηγίαι πρὸς κανονισμὸν τῆς διαίτης τοῦ πάσχοντος, ὡς πρὸς τὸ εἶδος καὶ τὴν ποσότητα τῶν τροφίμων του.

Γενικῶς ὅμως ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῶν ἐμφραγματικῶν, κατὰ κανόνα, ἐλάττωσις τοῦ ποσοῦ τοῦ ὄρετος καὶ τῶν ὑγρῶν ἐν γένει, καθὼς καὶ τοῦ μαγειρικοῦ ἄλατος· διότι, ὡς ἀπέδειξαν πλεῖσται ἔρευναι, τὸ ἔργον τῆς καρδίας, κατόπιν συνήθους γεύματος, ἐπιβαρύνεται ἐκ τούτου πάντοτε κατὰ 15-20%. Τινὲς μάλιστα εὔχονται, ὅτι ἡ ἐπιβάρυνσις εἶναι πολὺ μεγαλύτερα, φθάνοντα εἰς 50%! Ταῦτα ἐπικυρώονται καὶ ἐκ τῶν στατιστικῶν, διότι οἱ περισσότεροι αἰφνίδιοι θάρατοι ἐκ συγκοπῆς ἐπέρχονται κατόπιν λήψεως ἀφθόνου φαγητοῦ.

Τέλος δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ πλοῦτος τοῦ περιεχομένου εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ἐπιστημονικοῦ ὑλικοῦ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αἱ βιβλιογραφικαὶ πηγαί, τὰς δοποίας ἔχοησιμοποίησεν ὁ συγγραφεὺς κατὰ τὴν σύνταξιν τούτου, ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὰς συνήθεις καὶ εἶναι πολύπλευροι, ληφθεῖσαι ἐκ τῶν νεωτέρων κλασικῶν συγγραμμάτων καὶ περιοδικῶν, ὡς καὶ τῶν Πρακτικῶν τῶν Ἀκαδημιῶν καὶ Ἰατρικῶν Ἐταιρειῶν, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Γερμανίας, Ἀργεντινῆς, Μεξικοῦ, Σκανδιναβικῶν Χωρῶν κλπ.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω συνάγεται καταφανῶς, ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Μοντζιθρούλου εἶναι πολύτιμον καὶ ἀξιον παντὸς ἐπαίνου καὶ τὸ συνιστᾶ ὑερμῶς εἰς τὸν Ἰατρικὸν κόσμον.

Ταῦτα εἰς γενικωτάτας γραμμὰς ἀποτελοῦν τὰ κυριώτερα μέρη τοῦ παρουσιαζομένου βιβλίου, συμβάλλοντος σημαντικῶς εἰς τὴν πρόοδον τῆς Καρδιολογίας ἐν Ἑλλάδι.

Σημειωτέον ὅτι ἡ Καρδιολογία γενικῶς εἶναι ἐκ τῶν εὐτυχεστέρων κλάδων τῶν Ἰατρικῶν Ἐπιστημῶν, διότι αὕτη ηντύχησε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ν' ἀποκτήσῃ πολλοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονας, φιλέργους καὶ ἰκανωτάτους, κατορθώσαντας νὰ προαγάγουν τὴν Ἐπιστήμην των κατὰ δύο κατευθύνσεις, τὴν Παθολογικὴν καὶ τὴν Χειρουργικήν. Καὶ περὶ μὲν τῆς πρώτης ἥκουσατε ἢδη τὰς μεγάλας προόδους, ἵδιας ἐπὶ τῶν δύο φοβερωτέρων παθήσεων, τῶν ἐμφραγμάτων καὶ τῆς στηθάγχης, αἱ δοποῖαι τώρα εἶναι δυνατὸν νὰ καταπολεμηθοῦν διὰ τῆς ἐγκαίρου διαγνώσεως καὶ ἀναλόγου θεραπείας, ὥστε ν' ἀποφευχθῆ τὸ ἄμεσον κακὸν ἀποτέλεσμα, ὁ θάνατος. Καταφανέστερα ὅμως εἶναι τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσμα τῆς σημερινῆς Χειρουργικῆς τῆς καρδίας, προκαλοῦντα τὸν θαυμασμὸν πάντων διὰ τὴν τόλμην τῶν Ἰατρῶν νὰ ἐκτελοῦν σοβαρὰς ἐγχειρήσεις ἐπ' αὐτῆς ταύτης τῆς καρδίας καὶ τῶν μεγάλων αἵμοφόρων ἀγγείων της. Ἐνῷ μέχοι πρό τινων ἐτῶν ἐπι-

στενέτο γενικῶς, ὅτι τὰ ὅργανα ταῦτα ἥσαν ἀθικτα καὶ οἰαδήποτε ἐπέμβασις θὰ ἥτο θανατηφόρος.

Ἐν τούτοις, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, οἱ τοιοῦτοι φόβοι ἔξελιπον, ὅταν εἰς τὰ μεγάλα Πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς εἰδικοὶ Καθηγηταὶ τῆς χειρουργικῆς τῆς καρδίας ἥρχισαν ἐκτελοῦντες συχνότατα σοβαρωτάτας ἐγχειρίσεις ἐπὶ τῶν καρδιοπαθῶν μὲ λαμπρὰ καὶ σωτήρια θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα, ὥστε σήμερον πλεῖστοι τοιοῦτοι πάσχοντες ἀνακτοῦν τὴν ὑγείαν των μετὰ τὴν ἐγχείρησιν τῆς καρδίας των.

‘Ο κ. Κωνστ. Ἀμαντος, παρουσιάζων ἐκδοθέντα βιβλία καὶ περιοδικὰ τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ εἶπε τὰ ἔξῆς:

‘Ως Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὸ 1944 ἐπρότεινα τὴν ὑδρυσιν τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, τὸ ὅποιον θὰ παρηκολούθει καὶ τὸν ἔξω Ἑλληνισμόν, θὰ ἔχητει τὴν δργάνωσιν αὐτοῦ, θὰ παρηκολούθει ἀκόμη τὰ ἕργα πολιτισμοῦ τῆς Νέας Ἑλλάδος, τὰ ὅποια ἐνίστε ἔχουν μεγάλην σημασίαν. Ἡ Ἑλλὰς πλὴν τῶν δρόμων καὶ λιμένων ἐπετέλεσε μεγάλα ἔργα εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀποστραγγιστικά, ἀντιπλημυρικά, ἔγγειοβελτικά καὶ ὅμως δὲν ἔχομεν σήμερον σαφῆ γνῶσιν καὶ αὐτῶν. Ἐὰν αἱ ἔνεαί προπαγάνδαι μᾶς ἔλεγαν ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν προώδευσε ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν διοίκησιν θὰ ἔδυσκολευόμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν. Τελευταῖον δὲ Νόμος ἔλαβε πρόνοιαν περὶ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἀρχείου καὶ τώρα ἡ Ἀκαδημία ἔχει καθῆκον νὰ μὴ παραμελήσῃ τὸ ζήτημα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἰδιῶται ἥρχισαν νὰ ἔκδίδουν ἐφημερίδας, βιβλία καὶ περιοδικά, εἰς τὰ ὅποια ἔξετάζονται τὰ ζητήματα τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ. Εἰς δὲ τὸ ‘Υπουργεῖον τῶν Ἑξωτερικῶν ὁ κ. Στ. Στεφανόπουλος ὑδρυσε Συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἑξωτερικοῦ, τὸ ὅποιον ὅμως δὲν ἐπροχώρησεν εἰς τὰς ἐνεργείας του. Ὁ γραμματεὺς του κ. Π. Παμπούκης, δικηγόρος, μελετᾷ τὰ ζητήματα τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ καὶ παρασκευάζει τρόπον τινὰ τὸ πρόγραμμά του. Τελευταῖον ἐδημοσίευσε καὶ βιβλίον μὲ τὸν τίτλον «Ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς» εἰς τὸ ὅποιον μετὰ σύντομον ίστορικὴν ἐπισκόπησιν, ἀναπτύσσει τὴν σημασίαν τὴν ὅποιαν ἔχουν διὰ τὸν ἀπόδημον Ἑλληνισμὸν ἡ ἐκκλησία, τὸ σχολεῖον καὶ ὁ πρόξενος. Περὶ τὴν ἐκκλησίαν πρὸ πάντων συγκεντρώνονται καὶ ἐκεῖ ἐνθυμοῦνται τὴν πατρίδα των οἱ Ἑλληνες τοῦ Ἑξωτερικοῦ. Ὁ κ. Παμπούκης συνεκέντρωσε καὶ τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν διὰ νὰ εύκολύνῃ τὴν περαιτέρω μελέτην.

‘Ἄλλὰ καὶ ἰδιῶται ὑδρυσαν περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας καὶ παρακολουθοῦν τὴν ζωὴν τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ. Τὸ περιοδικὸν «Κρίκος» ἐκδίδεται εἰς τὸ Λονδī-

νον ὑπὸ τοῦ κ. Γιάννη Ἀδαμαντίου καὶ προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Ἑλληνας. Διὰ μὲν τοὺς ἀποδήμους Ἐλληνας παρέχει χρησίμους εἰδήσεις ἐξ Ἑλλάδος, δείγματα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, βιογραφίας μεγάλων ἰστορικῶν προσωπικοτήτων, τὸν δὲ ἐξ Ἐλληνισμὸν παρακολουθεῖ εἰς τὴν πρόοδον του. Ἀπὸ τὸν «Κρίκον» μανθάνομεν ποῦ ἴδρυνται σχολεῖα καὶ ἐκκλησίαι ἡ μεγάλαι ἑλληνικαὶ ἐπιχειρήσεις καὶ ἐκπληττόμεθα ἀναγινώσκοντες πῶς προοδεύουν οἱ Ἐλληνες εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, τὴν Ταγγανίκαν ἢ τὴν Νότιον Αφρικήν. Συγκινούμεθα μανθάνοντες ὅτι διὰ τὸν Ὁνάσης ἔκτισε τὸ σχολεῖον τῆς Κοινότητος τοῦ Μοντεβίδεου τῆς Οὐραγουάης, (βλ. περιοδικὸν «Κρίκος») διὰ τὸ διποῖον ἐγράφη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: «τὸ τέμενος τοῦτο τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων φύκοδομήθη ὑπὸ τοῦ ἐπιλέκτου σιοῦ τῆς Ἐλλάδος Ἀριστοτέλους Ὁνάση». Ἡ λιτὴ αὐτὴ ἐπιγραφὴ δεικνύει ὅτι διὰ τὸν Ὁνάσης εὐεργετεῖ τὸν ἐξ Ἐλληνισμὸν χωρὶς διαφημίσεις.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔκδιδεται καὶ ἄλλο περιοδικὸν ποὺ παρακολουθεῖ τὸν ἐξ Ἐλληνισμὸν «Οἱ Ἐλληνικοὶ Ορίζοντες». Τοῦτο δίδει περισσοτέρας περὶ τῆς Ἐλλάδος πληροφορίας, παρακολουθεῖ δὲ ἀτελέστερον τὸν ἐξ Ἐλληνισμόν.

Πρὸ ἕκατὸν σχεδὸν ἑτῶν ὁ πολιτευτὴς Ἐπαμεινώδας Δεληγιώργης ἐξέφρασε τὴν γνώμην (κατὰ τὸν κ. Π. Παμπούκην) ὅτι ἡ δογμάνωσις τοῦ ἐξ Ἐλληνισμοῦ θὰ δώσῃ μεγάλην δύναμιν εἰς τὴν Ἐλλάδα. Νομίζω ὅτι ἡ ἀντίληψις αὐτὴ καὶ διὰ σήμερον ἔχει ισχὺν καὶ ἐπικαιρότητα καὶ ἐκφράζω τὴν εὐχὴν νὰ ἐφαρμόσῃ ἡ Σύγκλητος τὸν νόμον περὶ Ἀρχείου τοῦ νεωτέρου Ἐλληνισμοῦ.

*

Ο κ. Κωνστ. Ἀμαντος παρουσιάζων τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἰ. Μελᾶ, Ἰστορία τῆς νήσου Ἰκαρίας, Ἀθῆναι 1955, εἶπε περὶ τούτου τὰ ἐξῆς:

«Ο πολιτευτὴς κ. Ἰ. Μελᾶς ἐδημοσίευσε τὸν πρῶτον τόμον πολιτικῆς Ἰστορίας τῆς νήσου Ἰκαρίας ἐκ σ. 174. Εἰς τὸν δεύτερον τόμον θὰ δημοσιεύσῃ ἔγγραφα ἑλληνικά, τουρκικά καὶ ἄλλα, τὰ διποῖα πάντοτε ἔχουν ἴδιαιτέραν ἀξίαν.

Ο κ. Μελᾶς ὡς πολιτικὸς ἐξετάζει τὰ ἴστορικὰ γεγονότα μὲ εὐρυτέραν ἀντίληψιν, κατώρθωσε δὲ νὰ ἴδῃ τὴν κυριωτάτην βιβλιογραφίαν, ξένην καὶ ἡμετέραν, καὶ νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ ἐπιτυχῶς. Βέβαια εἰς τὴν Ἐλλάδα δὲν εὐρίσκομεν εὔκολα τὴν λεπτομερεστέραν βιβλιογραφίαν τῶν ξένων περιοδικῶν, τὸ οὖσιῶδες ὅμως εἶναι ὅτι διὰ τὸν προσπαθεῖ νὰ εύρῃ ἀποδείξεις τῶν ισχυρισμῶν του εἰς παντοίας πηγάς, τὴν ἀρχαιολογίαν, τὴν γλῶσσαν, τὴν γεωγραφίαν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν αὐτῶν ἐκφράζει προσωπικὴν γνώμην καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ συζητήσῃ μὲ τὸν ἀντιφρόνοντα ἀναγνώστην. Ἡ Ἰστορία τῆς Ἰκαρίας δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πολλὴν

σημασίαν, ἀλλ' ἡ ὁρθή, ἐπιστημονική περὶ αὐτῆς διαπραγμάτευσις ἐπέτρεψε νὰ ὅμιλήσω περὶ αὐτῆς.

Ο κ. Μελᾶς πραγματεύεται τὴν γεωγραφίαν τῆς νήσου Ἰκάρου καὶ τὴν ἴστορίαν της ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς τουρκοκρατίας. Ἡ τουρκοκρατία θὰ περιληφθῇ εἰς τὸν δεύτερον τόμον.

Ἡ Ἰκαρία, ἡ ὅποια ἐλέγετο καὶ Δολίχη ἀπὸ τὸ μακρὸν σχῆμα, χωρίζεται ἀπὸ τὸ ὄρος Πράμνου εἰς βόρειον καὶ νότιον τμῆμα. Εἰς τὸ νότιον εὑρίσκεται ἡ πρωτεύουσα Ἀγιος Κηρύκος πλησίον τῶν περιφήμων φαδιούχων πηγῶν, αἱ ὅποιαι ἔχονται μερικοί τοῦτο ἐν μέρει καὶ τὸ πάλαι καὶ ἐλέγοντο Θέρμαι. Εἰς τὸ βόρειον τμῆμα ὑπάρχει ἡ κωμόπολις Εὔδηλος πλησίον τῆς ἀρχαίας Οἰνόης, ἡ ὅποια εἶχε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου. Εἰς τὶς πλαγιὲς τοῦ βουνοῦ Πράμνου ἐκαλλιεργεῖτο τὸ πάλαι ἡ ἀμπέλος καὶ ἔδιδε τὸν περίφημον Πράμνιον οἶνον. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ σταφύλια καὶ ὁ οἶνος ἀφ' ἐνὸς καὶ αἱ φαδιούχοι πηγαὶ ἀφ' ἐτέρου παρεῖχον δλίγα εἰσοδήματα πάντοτε εἰς τὴν νῆσον. Τὰ εἰσοδήματα αὐτὰ ηὗξησαν δλίγον εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους μὲ τοὺς ξυλάνθρωπας, διὰ τὴν προμήθειαν τῶν ὅποίων κατεστράφησαν τόσα δάση εἰς τὴν νῆσον.

Μικρὸς συνοικισμὸς πλησίον τῆς Οἰνόης, εἰς τὸ βόρειον τμῆμα, ἐλέγετο Ταυροπόλιον, διότι ἐλατρεύετο ἐκεῖ ἡ Ἀρτεμις ταυροπόλιος. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ ταυροπόλιον σώζεται σήμερον τὸ περίφημον τοπωνύμιον Νάς, τὸ ὅποιον προηλθεν ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον ναός, δπως τὸ Κυπριακὸν λάς προηλθεν ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον λαός. Τὸ Νάς εἶναι ἀπὸ τὰ ἀρχαϊκὰ τοπωνύμια τῆς Ἰκαρίας, δπως εἶναι καὶ ἄλλα, τὸ Γιαλισκάρι (αἰγιαλὸς-αἰγιαλίσκος-γιαλισκάρι), τὰ ἐξ ἀνέμου, τὰ ἀπέσω χωρία, τὰ ὅποια μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι δὲν ἡρημώθη παντελῶς ἡ νῆσος, ἄλλως δὲν θὰ ἐπώζοντο ταῦτα.

Ο πληθυσμὸς τῆς νήσου εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἦτο πολὺ διληγώτερος τοῦ σημερινοῦ, μετενάστευε πολὺ δπως καὶ ὁ σημερινός. Τὸ ὄνομα Ἰκαρος ἡ Ἰκαρία φέρει καὶ δῆμος εἰς τὴν Ἀττικὴν παρὰ τὸν Μαραθῶνα καὶ νῆσος εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον, ἡ ὅποια ἐσχετίσθη μὲ τὴν νῆσον τοῦ Αἰγαίου καὶ ἐνομίσθη συνοικισμὸς Ἰκαρίων στρατιωτῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι εὐφυής, ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι δύσκολος εἶναι ἡ συσχέτισις τῶν δύο διμωνύμων νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ τοῦ Περσικοῦ Κόλπου.

Ἐπὶ Ρωμαίων καὶ ἀργότερα ἐλυμαίνετο τὸ Αἰγαῖον ἡ πειρατεία καὶ βεβαίως ἐλάχιστος πληθυσμὸς διεσώζετο εἰς τὴν νῆσον. Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἡ Ἰκαρία ὑπήργετο εἰς τὸ θέμα Σάμου καὶ ἐπρεπε νὰ προστατεύεται ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Σάμου, ἀλλὰ σπανίως ἥδυνατο οὕτος νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς Ἀραβας πειρατὰς νὰ ληστεύουν τὴν νῆσον. Μετὰ τὸ 1204 τὴν Ἰκαρον κατελάμβαναν οἱ Φράγκοι ποὺ κατεῖχαν τὰς

μεγαλυτέρας γειτονικάς νήσους, ἄλλοτε οἱ Βενετοί, ἄλλοτε οἱ Γενοᾶται Ζαχαρίαι ἢ ἄλλοι Γενοᾶται, ἄλλοτε οἱ Ίωαννῖται τῆς Ρόδου. Ἡ κατοχὴ δὲν ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ ἐμποδίζεται ἡ πειρατεία.

Δυστυχῶς καθ' ὅλην τὴν ξενοκρατίαν εἰς τὸ Αἴγαιον, ἀπὸ τῶν οωμαϊκῶν χρόνων μέχρι τῶν νεωτέρων, ποικίλοι πειραταὶ ἐλήστευαν καὶ ἡρήμωναν τὰς μικροτέρας νήσους, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦδυναντο νὰ δχρωμοῦν καλῶς. Ἡ πειρατεία ἐκτυπώθη δριστικῶς εἰς τὸ Αἴγαιον μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Ὁ Κανάρης ἔδωκε τὸ θανάσιμον κτύπημα εἰς τοὺς πειρατάς.

Ίδεαν τινὰ τοῦ τρόμου τὸν ὅποῖον ἐνέπνεεν ἡ πειρατεία τοῦ μεσαίωνος καὶ τῆς τουρκοκρατίας παρέχει σπουδαιοτάτη παρατήρησις τοῦ κ. Μελᾶ. Εἰς τὴν Ἰκαρίαν σώζεται ἡ λ. χωστοκέλλι, χωστὸν ἦτοι χωσμένο κελλί, δηλ. σπίτι κρυφὸν ἢ κρυμμένο, καὶ ὁ κ. Μελᾶς ἀνεκάλυψε καὶ ἐφωτογράφισεν ἔνα χωστοκέλλι ώς πολύτιμον μαρτυρίαν τῶν κινδύνων τῆς πειρατείας. Εἰς ὑψηλὰ μέρη ἐντὸς πυκνῆς συστάδος δένδρων ἔκτιζαν ἔνα μικρὸν σπίτι, τὸ ὅποῖον περιέβαλλαν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης μὲ μεγάλον τοῖχον διὰ νὰ ἐμποδίζουν νὰ φαίνεται ὁ καπνὸς τὴν ἡμέραν καὶ τὸ φῶς τὴν νύκτα. Ἐν περιπτώσει ἐπιδρομῆς οἱ ἔνοικοι τοῦ χωστοκέλλιον κατέβαιναν εἰς μεγάλον κρυψώνα, ὅπου ὑπῆρχαν καὶ πολλὰ τρόφιμα. Ὁ κρυψὼν δὲν ἦτο εὔκολον νὰ εὑρεθῇ.

Τὸ χωστοκέλλι μαρτυρεῖ τὰ μαρτύρια τῶν προγόνων μας καὶ ὁ κ. Μελᾶς μὲ τὴν περιγραφήν του μᾶς ὠδήγησεν νὰ ἐννοήσωμεν τὰ δεινὰ τῆς πειρατείας. Ἀναμένομεν μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ τὸν δεύτερον τόμον τῆς Ἱστορίας τῆς Ἰκαρίας μὲ τὰ πολύτιμα ἔγγραφα.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ.—*Ἡ προϊστορικὴ ἑλληνικὴ Ἀμφικτυονία τῶν πόλεων τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ, ὑπὸ Ἰ. Κ. Βογιατζίδου.*

A'. Ἡ ἐγκατάστασις τῶν πρωτομεταναστῶν.

Εἰς προηγουμένην μου ἀνακοίνωσιν, περίληψις τῆς ὅποίας ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδ. Ἀθ., τόμ. 30, 1955, σ. 286, κατέδειξα ποῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία μακεδονική, παρὰ τὸν Ἀξιὸν ποταμόν, πόλις αἱ Ἰχναὶ, ὅπου τὸ μαντεῖον τῆς Ἰχναίης Θέμιστος. Ἀφετηρία εἰς τὴν ἔρευνάν μου ταύτην ἐχρησίμευσεν ἡ παρατήρησις δύο ἀρχαίων τοῦ Δ'-Γ' π. Χρ. αἱ. ἐπιγραφῶν τῆς νήσου Τήνου, IG, 12, 5, 872 καὶ 875, ὅπου ἀναγράφεται «ἐπρίατο τὰ χωρία τὰ ἐν Σίχνει». Ἡ τοπωνυμία αὕτη, Ἰωνικῆς διαλέκτου, ἡ Σίχνη, τῆς ὑπὸ τῆς φυλῆς τῶν Ἰώνων προϊστορικῶς ἐποικισθείσης νήσου Τήνου, ταυτίζεται κατὰ τὴν γνώμην μου μὲ τὴν τοπωνυμίαν τοῦ Ἀξιοῦ αἱ Ἰχναὶ,